

Naturstrategi Egedal 2014

**Egedal
Kommune**

En værdifuld natur

Hereford kvæg afgræsser Skenkelsø Sø

Efter strukturreformen i 2007 fik kommunerne ansvaret for at overvåge, beskytte og forbedre naturen.

”**Naturstrategi Egedal 2014**” skal sikre, at Egedal Kommune opfylder sit ansvar ved at udstikke retningslinjerne for naturforvaltningen i kommunen.

Naturen er i dag under pres mange steder pga. menneskelige aktiviteter. Flere steder frygtes det, at planter, dyr og deres levesteder helt forsvinder. Det kræver derfor aktiv handling at beskytte og bevare vores naturværdier.

Naturforvaltningen har grundlæggende til formål at sikre eller øge den biologiske mangfoldighed på den mest omkostningseffektive måde. Det betyder, at forvaltningen er målrettet mod at skabe bedre forhold og levesteder for de dyre- og plantearter, der lever i naturen i dag, og som er i fare for at forsvinde.

Hvis naturbeskyttelsen skal lykkes, er det nødvendigt at erkende, at forvaltningen og beskyttelsen af naturen er et fælles projekt, som kræver en aktiv indsats fra både kommunen og dem, der færdes i den.

Strategien har til formål at fremme borgernes bevidsthed om naturen og dens betydning for den almene velfærd. Denne strategi vil derfor bidrage til, at naturen bliver en del af kommunens og ikke mindst borgernes identitet i Egedal Kommune.

Teknik- og Miljøudvalget, Egedal Kommune

Den 9. april 2014

Naturens mange værdier

Naturen kan være til glæde pga. de mange goder og værdier den rummer.

Intern værdi. Den blotte bevidsthed om at naturen har det godt. Dette kan knyttes sammen med ønsket om at også fremtidige generationer kan leve et godt liv.

Miljøgoder. Det er for eksempel ren luft og rent grundvand, bestøvning af planter og reducere af skadedyr.

Brugen af naturen. Det kan være at gå, løbe eller cykle en tur eller bare nyde en stille stund en solrig eftermiddag og høre fuglene synge. Alle har de en gavnlig virkning på borgernes sundhed og trivsel.

Indholdsfortegnelse

Naturen i Egedal Kommune	4
Naturpleje	6
Naturbeskyttelse	8
Vision og indsatsområder	9
1. Prioriterede naturområder	10
2. Særlig indsats for sjældne arter	11
3. Formidling og tilgængelighed af naturen	12
4. Bekæmpelse af invasive arter	13

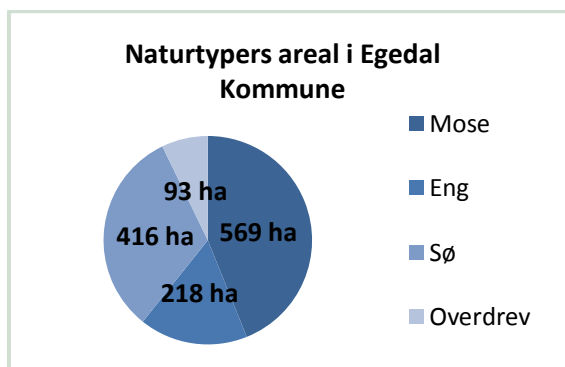
Naturen i Egedal

Skotsk Højlandskvæg afgræsser Klevads Mose

Egedal Kommune har en spændende og varieret natur med skove, ådale, vandløb, søer, moser, enge og overdrev. Mod syd løber Værebros Å i et dalstrøg præget af moser, enge og småsøer, og mod nord ligger de store skove og overdrev i et markant istidslandskab.

Naturtyper

Den lysåbne natur: *enge*, *overdrev*, *søer* og *moser* dækker knap 1300 ha svarende til 10,3 % af kommunens samlede areal. Dertil kommer skovene.

Størstedelen af naturen i kommunen består af det, der kaldes "*våde naturtyper*"; moser, enge og søer, som alle er afhængige af en relativ stor vandpåvirkning.

Egedal Kommune har store forekomster af *eng* og *mose*. Det betyder, at kommunen har et stort potentiale for at udvikle en høj naturkvalitet, da naturen kræver plads og sammenhæng for at trives.

Af helt særlige mosetyper kan nævnes *rigkæret* i Småsøerne, som er beskyttet på EU niveau. Her vokser sjældne planter som *Melet Kodriver*, der kun vokser få steder i Danmark, samt én af Danmarks kødædende planter *Vibefedt*.

Der er et særligt fugleliv tilknyttet den våde natur, f.eks. yngler den sjældne Rørdrum i Skenkelsø Sø. Rørdrummen er kendt for sin karakteristiske sang kaldet "*pauken*", der lyder som om man puster i en tom flaske.

Foruden de våde naturtyper findes der også en del tør natur i Egedal Kommune. *Overdrev* er en naturtype, der især trives på tørre, sydvendte skrænter. I Egedal Kommune kan overdrev primært findes i den nordlige del af kommunen.

Melet kodriver i Krogenlund Mose

Maj Gøgeurt er en orkidé der vokser på arealer med høj naturværdi

I den nordlige del af kommunen er landskabet karakteriseret af istidsaflejringer som åse og tunneldale, der med deres karakteristiske bakker danner optimale forhold for overdrev.

Her findes bl.a. området Langåsen, hvor der vokser sjældne planter som *Takkeklap* og *Due-Skabiose*.

Trusler mod naturen i Egedal Kommune

På trods af omfattende beskyttelse er naturen mange steder presset og i tilbagegang.

Naturen i Egedal Kommune består af mange meget små arealer på under 1 ha. Det kan være vanskeligt for planter og dyr at sprede sig og "finde hinanden", når de lever på disse små isolerede naturarealer i landskabet.

De små arealer er omkostningsfulde at pleje, så de gror ofte til i ensartede krat af pil og høje

Tilstandsvurderingssystem

Tilstandsvurderingssystemet er en metode, kommunerne kan bruge til, på en ensartet måde, at beregne det enkelte areals naturtilstand. Tilstanden baseres på et artsindeks og et strukturindeks, der samlet resulterer i en score for arealet på mellem 0 og 1, hvor 1 er den bedste tilstand.

Strukturindekset beregnes ud fra indikatorer, der karakteriserer den aktuelle påvirkning af et areal f.eks. vegetationens højde, driftstype samt områdets hydrologi. Hvis et område er ved at gro til vil det således trække ned på strukturindekset.

Artsindekset beregnes ved at optegne alle planter i en cirkel med 5 meter radius. Alle plantearter er tildelt en værdi fra -1 til 7 alt efter, hvor følsomme de er for negative påvirkninger. Problemarter såsom invasive arter har værdien -1, mens ekstremt følsomme arter har værdien 7. Ud fra de planter der findes kan det enkelte areals artsindeks beregnes. Hvis der kun vokser få planter, hvoraf nogle er problemarter, vil et område have lavt artsindeks.

Kombinationen af et strukturindeks og artsindeks gør det muligt at vurdere den aktuelle tilstand af et areal, samt dets plejebehov.

planter, hvor kun få dyr og planter kan trives. Det betyder, at *biodiversiteten falder*.

Nogle planter, der ikke oprindeligt hører til i Danmark og som udgør et problem, kaldes invasive arter. De er i stigende grad en trussel mod naturens rigdom. Et eksempel er *Kæmpebjørneklo* som i Egedal bekæmpes iht. kommunens indsatsplan. Der er mange andre invasive plantearter i kommunen f.eks. *Gyldenris*, *Japansk- og Kæmpepileurt*, *Rød Hestehov*, og *Kæmpe-Balsamin*, der alle truer naturen.

Trusler mod naturen betyder, at vi er nødt til at gøre en aktiv indsats, hvis vi også i fremtiden skal have en varieret og artsrig natur i kommunen.

Naturpleje

Porsemosen

De lysåbne naturtyper (eng, mose og overdrev) kaldes "*halvkulturrealer*", da der skal en vis menneskelig påvirkning til for at holde dem lysåbne. Hvis de ikke plejes, gror de til i krat og skov, og en stor del af biodiversiteten tabes.

Tidligere levede der bl.a. *urokser*, *bison*, *hest* og *bæver* i Danmark. De græssede planterne i bund, sled på jordbunden og åd af træer og buske om vinteren. Det var med til at holde arealerne lysåbne.

Dermed opstod der både tætbevokset og lysåben natur. Naturlige forstyrrelser såsom brand og stormfald var også med til at skabe en meget dynamisk natur i hele Danmark.

Naturtyperne i dag

Naturtyperne, som vi kender dem i dag, opstod som følge af tidligere tiders landbrugsdrift. På engene og i moserne blev der slået hør, gravet tørv og hentet brænde, og på overdrevene gik husdyrene. Dyrenes efterladenskaber blev samlet ind og brugt til gødning på de dyrkede marker.

På denne måde blev de karakteristiske naturtyper, som vi kender dem i dag, langsomt udvikl-

Overdrev ved Nellesø

Eng ved Stenløse Å

Engblommekæret

Engblommekæret er et eksempel på værdifuld natur, der er i fare for at forsvinde. Arealet er beliggende mellem Slagslunde og Ganløse og har længe rummet den største bestand i Danmark af planten Engblomme (*Trollius europaeus*) på mellem 700 og 1.000 planter.

Engblommekæret er meget fugtigt, og størstedelen af året er det for vådt til, at maskiner kan køre på det. Dette har medført, at arealet begyndte at gro til i pilekrat og Mjød-urt.

Engblommekæret under tilgroning

I 2012 indgik Kommunen en aftale med ejeren, så det blev gunstigt at afgræsse arealet. Nu er håbet, at Engblomme igen vil forøge sit antal, så kæret kan beholde sin særstatus i Danmark.

Engblomme

Engblomme har tidligere været en meget almindelig plante i Danmark, men på grund af ophør af græsning og høslæt, er den i dag relativ sjælden.

Planten får op til 70 cm høje stængler med karakteristiske næsten lukkede kugleformede gule blomster. Det er en flerårig urt, der er afhængig af en lille flueart (*Chiastochaéta trollil*) for at kunne sætte modne frø.

et med plantesamfund, der var tilpasset næringsfattig jord. I dagens landbrugsdrift kan det ikke altid betale sig at sætte dyr på græs eller slå hø, og derfor gror naturen til.

Naturplejemetoder

Ved at lade naturen afgræsse, tage høslæt eller brænde den af, kan man efterligne nogle af de processer, der tidligere fandt sted i den uberørte natur.

Når der tales om naturpleje, skelnes der mellem *førstegangspanning* og *vedligeholdende* pleje. Førstegangspanning omfatter typisk rydning af træer og krat, samt sløjfning af dræn. Den efterfølgende vedligeholdende pleje vil ofte være afgræsning eller høslæt.

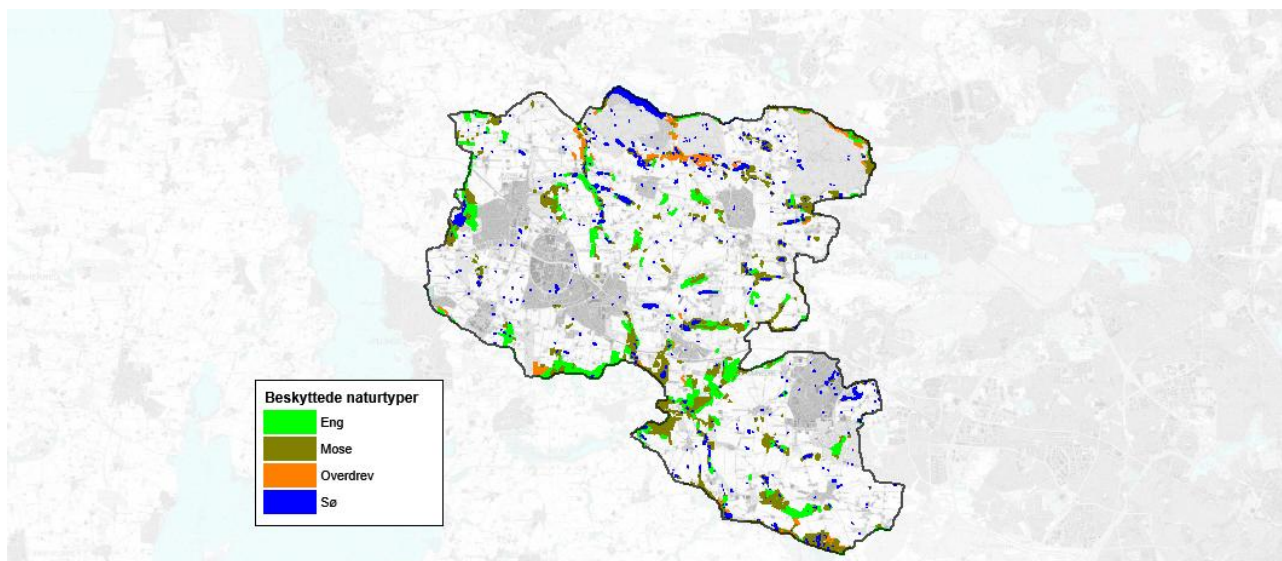
Til *afgræsning* anvendes typisk kvæg af forskellige racer, men man bruger også heste, geder og får. Til afgræsning af naturarealer vælges oftest nogle fysisk mindre, hårdføre og nøjsomme dyreracer, som må gå ude hele året.

Får benyttes flere steder til naturpleje

Ved *høslæt* skelnes mellem mekanisk og manuelt slæt. Manuelt kan f.eks. være med le eller buskrydder, mens maskinelt kan være med traktor. Ved høslæt er det vigtigt at fjerne det afslåede materiale fra naturarealet således næringsstoffer fjernes.

For at få den bedste natur vil det i mange tilfælde være optimalt at variere naturplejen. Det vil sige f.eks. en kombination af afgræsning og høslæt, eller en variation af græsningsdyr.

Naturbeskyttelse

Natur beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3

Danmark har sammen med 189 andre lande underskrevet FN's *Biodiversitetskonvention*. Hovedformålet med konventionen er at bevare den biologiske mangfoldighed og standse arternes tilbagegang.

For at opfylde denne forpligtigelse er der i Danmark et kompleks regelsæt, der på forskellig vis beskytter naturen.

Naturen i kommunen kan således være beskyttet af *naturbeskyttelsesloven*, *EU's vandramme- og habitatdirektiv (Natura 2000)*, *fredninger eller kommuneplanen*

Naturbeskyttelsesloven kaldes populært for en "forbudslov", idet den yder en generel beskyttelse mod tilstandsændringer af naturarealer. Det betyder at man ikke aktivt må ændre tilstanden på naturarealerne, såsom at fylde moser op eller dræne enge.

Til gengæld kan naturen godt, af sig selv, "vokse ud" af beskyttelsen. Områder der er beskyttet af loven kaldes til daglig "*§ 3 natur*".

Natura 2000 er en betegnelse for områder, der er udpeget efter EU's vandramme- og habitatdirektiv. Disse områder rummer den mest vær-

difulde natur på EU-niveau. For Natura 2000-områder gælder, at de naturtyper og arter, som området er udpeget for, skal opnå god stabil tilstand.

Fredninger består af en række fredningsbestemmelser, der er unikke for det enkelte område.

For ældre fredninger ønskede man generelt, at den daværende tilstand ikke måtte ændres, hvorfor fredningsbestemmelserne ofte var meget restriktive. Nyere fredninger er ofte mere smidige og ligger i større grad op til en forbedring af naturens tilstand ved f.eks. at stille krav om udarbejdelse af plejeplaner og naturpleje.

I **Kommuneplanen** er der udpeget kerneområder og spredningskorridorer. Kerneområder dækker over upåvirkede, større sammenhængende områder, der rummer værdifuld natur.

Spredningskorridorer betegner økologiske forbindelser, der forbinder kerneområderne. Spredningskorridorer giver altså mulighed for, at planter og dyr kan sprede sig gennem det åbne land.

Vision og indsatsområder

Eng-nellikeroed ved Små Søerne

Egedal Kommunes mål om at være en attraktiv grøn bo-kommune nødvendiggør en fremsynet og målrettet naturforvaltning.

Naturstrategien har til formål at højne naturværdien i kommunen på den mest *omkostningseffektive* måde, hvilket både er til gavn for de dyr og planter der lever i den, men også for dem, der ønsker at færdes i den. Vi skal have "mest og bedst" naturværdi for pengene.

Dette skal ske ved at fastlægge en strategi for den fremtidige naturforvaltning inden for fire nærmere definerede indsatsområder. Strategien kan danne baggrund for udarbejdelsen af mere konkrete planer, hvilket vil sikre ensartethed i den fremtidige forvaltning. Strategien revideres hver femte år.

Størstedelen af naturen i kommunen er ejet af private lodsejere. Derfor åbner strategien for en øget borgerinddragelse, hvor kommunen så vidt muligt vil støtte borgere, der har lyst til at gøre en ekstra indsats for naturen.

Mission

Strategiens retningslinjer for naturforvaltningen skal indarbejdes i det daglige arbejde med at skabe gode rammer for naturens fremtidige udvikling.

Indsatsområder

Strategien er delt op på fire indsatsområder der beskrives nærmere i de kommende afsnit. De angiver retningen for den fremtidige naturforvaltning og leder samlet mod kommunens vision.

1. **Prioriterede naturområder**
2. **Særlig indsats for sjældne arter**
3. **Formidling og tilgængelighed af naturen**
4. **Bekæmpelse af invasive arter**

Vision

"Egedal Kommune vil være kendt for at have unik natur som kommunen og borgerne beskytter og udvikler sammen."

1. Prioriterede naturområder

Orkidéeng i Småsøerne

Inden for naturforvaltning er det bredt anerkendt, at en omkostningseffektiv forvaltning af naturen kan sikres ved at bruge principperne i "*Brandmandens lov*".

Baggrunden for "loven" er en erkendelse af, at det bedre kan betale sig at bevare eksisterende natur med høj naturværdi end at skabe nye naturområder, hvor værdien først indfinder sig efter mange år.

Brandmandens lov i prioriteret rækkefølge:

1. Bevar det endnu uskadte
2. Reducer negative påvirkninger
3. Genopret delvist ødelagte områder
4. Ny natur

Strategien lægger derfor op til øget fokus på de områder, der allerede i dag har en høj naturværdi.

Samtidig er kommunen dog bundet af en kompleks lovgivning. Derved kan der ikke udelukkende tages hensyn til naturværdien, når det skal vurderes om et område skal prioriteres, da f.eks. en fredning kan stille krav om pleje.

For at kunne foretage en prioritering, er det en *forudsætning*, at vi har viden om naturens tilstand. Derfor kortlægger og opdaterer kommunen løbende naturområder, og de arter der lever der.

Prioriterede naturområder:

- *Natura 2000-områder*. Internationalt beskyttede områder, som kommunen har en særlig forpligtigelse til aktivt at beskytte.
- *Kommunalt ejede naturarealer*. Disse arealer har kommunen en forpligtigelse til at pleje.
- *Arealer med høj naturværdi*. Det mest omkostningseffektive efter brandmandens lov.
- *Arealer med påbegyndt naturpleje*. Hvis et areal ikke naturplejes kontinuerligt, vil det gro til, hvorved den forudgående pleje er spildt.
- *Trædesten*. Det er vigtigt at skabe sammenhæng mellem naturområderne, så arterne kan sprede og formere sig.
- *Gravhøje*. De kan rumme værdifuld natur, da de ofte har henligget uforstyrret i århundreder.

2. Særlig indsats for sjældne arter

Bredladet Kæruld i Småsøerne

Arter der er truede eller sjældne i Danmark, optræder på den såkaldte *rødliste*. For disse arter skal vi gøre en særlig indsats for at forbedre deres vilkår. Nogle arter er desuden optaget på en særlig liste, hvor de er beskyttet af EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiv kendt som *Bilag IV arter*.

Egedal Kommune har igangsat en *eftersøgning af sjældne arter* i kommunens nordlige fredninger. Indtil videre har det resulteret i ny viden om levesteder og udbredelse af padder og insekter. Denne eftersøgning skal vi fortsætte med.

Mange sjældne arter har særlige krav til deres levesteder, f.eks. jordens pH-værdi, tilgængeligt lys eller andre dyre- eller plantearter. Ofte vil det være svært at genskabe lige præcis de rette forhold for en sjælden art, og derfor skal vi gøre en ekstra indsats for at bevare deres eksisterende levesteder.

I nogle tilfælde vil det dog være nødvendigt at skabe *nye levesteder*. Det kan betyde, at vi skal tænke i nye baner, da man for at sikre den enkelte art kan være nødsaget til at foretage tiltag, der ikke tilgodeser de øvrige arter.

Grøn Mosaikguldsmed

I forbindelse med kommunesammenlægningen fik hver kommune tildelt en ansvarsart af daværende miljøminister Connie Hedegaard for at minde om det arbejde, der lå forud. Egedal Kommune fik tildelt *Grøn Mosaikguldsmed*.

Grøn Mosaikguldsmed

I 2014 vil kommunen eftersøge potentielle levesteder til arten.

Grøn Mosaikguldsmed lægger udelukkende sine æg på planten *Krebseklo*, hvilket er et fint eksempel på samspil mellem arter.

Krebseklo

3. Formidling og tilgængelighed af naturen

Fugletur ved Skenkelsø Sø

Det vigtigste redskab i arbejdet med at beskytte og udvikle naturen er fortællinger om den.

"Naturens største fjende er anonymitet"

Naturen er kompleks, og det kan være svært at rumme de mange detaljer omkring den. Det er dog vigtigt at forstå naturens til tider komplekse sammenhænge for fuldt ud at værdsætte de planter og dyr der lever i den.

Kommunen bærer et stort ansvar for formidling af naturens mange værdier, dens beskyttelse og de trusler, der findes. En måde er at fremme borgernes adgang til naturen, så de selv kan opleve, nyde og udforske den.

Det er svært at se at denne Spidsnudedede frø er strengt beskyttet

Med den senest vedtagne kommuneplan fulgte en sti- og ruteplan. Kendskabet til denne skal udbredes, da kommunens natur- og kulturperler her fremhæves og beskrives.

Samtidig bør denne stiplan følges op med markeringer og informationstavler ude i landskabet, så brugerne af naturen får en 'oplevelse med hjem'. Information om naturen i kommunen bør således være nem at finde – både på hjemmesiden, i foldere og ude i det fri.

Ejerskab til naturen

Ved at færdes i naturen opnås et større ejerskab og et ønske om at værne om den – 'vores sø', 'vores skov', 'vores mose'.

Størstedelen af naturen i kommunen er på private hænder. Det understreger vigtigheden af formidling og samarbejde, så dét at passe på og værne om vores naturværdier bliver et fælles projekt.

4. Bekæmpelse af invasive arter

Kæmpe-bjørneklo med blomst og modne frø

"*Invasive arter*" er planter og dyr, der ikke hører naturligt til herhjemme, og som spreder sig voldsomt, da deres "naturlige" fjender mangler. Derfor skal vi så vidt muligt forhindre indførelse og spredning af disse arter, som truer økosystemer og levesteder for den hjemmehørende natur.

Kæmpe-bjørnekloen er en sådan invasiv plante, der ødelægger kommunens vilde dyre- og planteliv. Desuden er den giftig for mennesker at berøre. I Egedal Kommune vedtog Kommunalbestyrelsen i 2012 derfor en 10-årig indsatsplan, som forpligter alle grundejere til at udføre bekæmpelse af planterne, så den kan blive udryddet i kommunen.

Ser du en *Kæmpe-bjørneklo*, der ikke bekæmpes, kan du give kommunen et praj via app'en "*Tip Egedal*". Du kan også læse mere på kommunens hjemmeside.

Der findes andre invasive plantearter i kommunen, der breder sig ukontrollabelt. Vi skal i de følgende år have opmærksomhed på at få bekæmpet dem i tide. Det er f.eks. planterne:

Rød Hestehov, *Japansk* og *Kæmpe-Pileurt* samt *Sildig* - og *Canadisk Gyldenris*, der alle

oprindeligt er kommet til landet som haveplanter.

Kommunen bekæmper i dag invasive arter på visse af kommunens egne arealer bl.a. *Rød Hestehov* langs Damvad Å, samt *Japansk Pileurt* i Brøns Mose. Det er et mål for fremtiden at få et overblik over udbredelsen af invasive arter på samtlige af de kommunale arealer, samt have en plan for bekæmpelse af dem.

Det er vigtigt at være et skridt foran i bekæmpelsen af invasive arter, så de ikke spreder sig uhæmmet. Derfor skal kommunen viderefordre sin viden om disse planter til kommunens borgere, så vi i fællesskab kan bekæmpe denne trussel mod dyre- og plantelivet i kommunen.

Canadisk Gyldenris vokser mange steder i kommunen